

de afgelopen decennia onder leiding van Werner Paravicini aan het Duits Historisch Instituut in Parijs werd opgebouwd, biedt toekomstige onderzoekers daartoe alsnog de kans. Even zo stelt Buylaert met grote nadruk dat hij bij zijn classificatie van de Vlaamse adel is uitgegaan van het oordeel van de tijdgenoot. Samen met die tijdgenoot hanteert Buylaert in wezen juridische categorieën. Dat is een legitieme optie. Maar ze versluiert wel het zicht op de sociale mobiliteit die zich ook binnen de adelsgroep voordeed.

Kortom met 'Eeuwen van ambitie' heeft Frederik Buylaert puik werk afgeleverd en ik kijk uit naar de verdere onderzoeksresultaten die hij ons in de toekomst zal voorleggen. Maar zijn benadering van de Vlaamse adel is, zoals uit deze bescheiden polemiek blijkt, niet de enig mogelijke. Voor de methodologische discussies die daaruit voortvloeien, sta ik alvast open.

Hans Cools

KU Leuven

Benjamin Roberts, *Sex and Drugs before Rock 'n' Roll. Youth Culture and Masculinity during Holland's Golden Age* (Amsterdam: Amsterdam University Press 2012) 318 p. ISBN 978-90-8964-402-2.

Er bestaan nog opvallend weinig studies naar mannelijkheid in de Nederlandse Republiek. Alleen daarom al valt de verschijning van Benjamin Roberts' boek over jeugdcultuur en mannelijkheid in de vroege Gouden Eeuw toe te juichen. De auteur, die eerder een proefschrift schreef over opvoedingspraktijken in de Republiek, heeft zich nu toegelegd op de wijze waarop jongemannen uit de stedelijke burgerij zich in elkaars gezelschap gedroegen en in hun zoektocht naar zichzelf en een volwassen imago tevens frequent misdroegen – zoals moralisten uit die tijd niet moe werden te signaleren. Roberts beschrijft achtereenvolgens de adolescente groepscode voor kleding en haardracht, het gebruik van alcohol, tabak en geweld, de omgang met de andere sekse en populaire vormen van vrijetijdsbesteding zoals muziek maken en uitstapjes naar strand, bos en veld. Aan het begin van het boek maken we kennis met ene Otto Copes die als achttienjarige rechtenstudent in de problemen komt als hij in 1629 in een dronken bui in gezelschap van vrienden zijn pistool afvuurt op de Groningse stadswacht om Otto aan het einde van het boek opnieuw tegen te komen als vijfvoudig vader, ouderling en magistraat die op zijn beurt moet proberen om de baldadige jongeren in zijn stad 's Hertogenbosch onder controle te houden.

Het is met een goed gedoseerd gebruik van dit soort mini-verhalen en een dertigtal welgekozen illustraties dat Roberts een levendig beeld weet te schetsen van een generatie van jongemannen die tussen 1620 en 1640 haar onschuld verloor en volwassen werd in een tijd dat de Nederlandse Republiek historisch gezien op haar hoogtepunt was. De welbewuste beperking van het onderzoek tot één generatie is methodisch een sterk punt dat het voor de auteur mogelijk maakt om werk te maken van de historische context als verklarende factor. Volgens Roberts waren juist de relatief grote welvaart en grootschalige immigratie van jongeren in de Hollandse steden in die periode mede bepalend voor het ontstaan van een nieuwe jeugdcultuur. Deze onderscheidde zich van de voorgaande doordat er meer vrije tijd en geld was om zich te buiten te gaan aan luxu-

euze en kleurrijke kleding, alcohol en het enthousiast roken van tabak – een nieuwigheid in de Republiek. Tegelijkertijd zou deze generatie zich door het strengere optreden van de autoriteiten en de zich sterker manifesterende handelscultuur minder snel in geweld verliezen en vaker kiezen voor de onderhandeling om conflicten op te lossen.

De auteur waarschuwt regelmatig voor het gevaar van anachronismen maar trekt zich zelf weinig van die waarschuwing aan. Gelukkig maar, want vergelijkingen met het heden werken vaak verhelderend en zijn geen professionele zonde zolang men zich ook bewust blijft van de verschillen. Bij Roberts' onderwerp is de herkenbaarheid bovendien zo groot dat de overeenkomsten met moderne jeugdculturen moeilijk te negeren zijn. Roberts focust daarbij met name op de jaren vijftig van de twintigste eeuw (vandaar de titel) hetgeen marketingtechnisch natuurlijk een goede greep is en in de inleiding bovendien historisch verantwoord wordt. Maar het afzetten tegen de voorgaande generatie middels afwijkende kleding, muziek en geestverruimende middelen (in de breedste zin van het woord) is bijna inherent aan het proces van opgroeien en volwassen worden. Het is, met andere woorden, niet typisch voor de jaren 1620-1640 in de Republiek of de jaren 1950-1960 in de Verenigde Staten.

Roberts beschikt over een groot inlevend vermogen en heeft oog voor de verschillen tussen sociale klassen en stad en platteland. Daarbij is hij een vlotte schrijver met een aansprekende stijl. Hij is echter minder sterk in het kritisch en systematisch doordenken en uitbouwen van theses. Zo gaat hij maar weinig de discussie aan met andere historici en waar hij dat wel doet (p. 135, 176), is zijn argumentatie veelal zwak. Hoewel hij in de inleiding een systematische vergelijking belooft tussen 'zijn' generatie (grotweg geboren rond 1600) en de twee cohorten die daarvoor en daarna opgroeiden, maakt hij dat in lang niet alle hoofdstukken waar. Ook zijn onderliggende stelling dat dit een generatie was van 'movers and shakers who shaped the Dutch Republic during its gilded era and helped create a national identity' (p. 24) wordt onvoldoende onderbouwd. Het feit dat deze jongemannen gevoelig bleken voor propagandamachine van de Tachtigjarige Oorlog en volop meededen aan de verheerlijking van nationale militaire helden, maakt hen nog niet tot de bouwers van een nationale identiteit. En dat hier een nieuwe 'republikeinse' jeugdcultuur in de maak was die invloed bleef uitoefenen tot Nederland in de vroege negentiende eeuw een koninkrijk werd, zoals Roberts op p. 223 plotseling beweert, schreeuwt om een uitleg van wat het begrip 'republikeins' in deze context zou betekenen – een toelichting die echter uitblijft.

Ook als historicus van mannelijkheid overtuigt Roberts niet helemaal. Terwijl hij 'age' wel als analytische categorie voor zijn onderzoek weet in te zetten, gaat hem dat minder goed af met 'gender'. Afgaand op zijn literatuurlijst en de inleiding lijkt hij zich slechts beperkt in het nog jonge vakgebied van *masculinity studies* te hebben ingelezen. Daardoor mist hij bijvoorbeeld een concept als 'performing masculinity' dat ook voor zijn onderzoek relevant is. Bovendien zet hij de theoretische instrumenten die hij wel heeft opgepikt (zoals 'male bonding' en 'audience-controlled risk-taking') slechts incidenteel en niet systematisch genoeg in om de werking van mannelijkheid in deze jeugdcultuur te doorgronden. Gevormd in de wetenschappelijke traditie van de historische pedagogiek, lijkt Roberts meer vertrouwd met begrippen als rolmodel, socialisatieproces en rite de passage om het door de jongeren vertoonde gedrag te verklaren. Dat is op zich helemaal niet verkeerd maar ook deze begrippen gebruikt hij te oppervlakkig en zonder werkelijk uit te diepen hoe dat in de praktijk van toen precies werkte. Roberts laat vanuit een gender-perspectief teveel kansen liggen. Zo laat hij op p. 167 na om het opscheppen over seksuele veroveringen te analyseren

vanuit het oogpunt van mannelijkheid en ontbreekt dit perspectief in de conclusies van hoofdstukken 5 en 7.

Sex and Drugs before Rock 'n' Roll graaft niet diep genoeg om de betekenis van mannelijkheid in de jeugdcultuur van de vroege Republiek werkelijk bevredigend te analyseren. Misschien is dat ook teveel gevraagd voor een studie die wegens durft in te slaan die voor de Nederlandse Republiek nog nauwelijks verkend zijn. In andere opzichten is Roberts er bovendien wel degelijk in geslaagd een overtuigend beeld te schetsen van een subcultuur die met haar gedragscodes en gebruiken in ieder geval minstens één generatie stedelingen in de Republiek gevormd heeft.

Dorothee Sturkenboom

Jan Willem Stutje, *Ferdinand Domela Nieuwenhuis. Een romantische revolutionair*, Antwerpen/Gent/Amsterdam: Houtekiet/Amsab/Atlas Contact, 2012) 551 p.
ISBN België 9789089242044 / Nederland 978909789045021249.

Na de alom goed ontvangen biografieën van de Nederlandse communist Paul de Groot en de Belgische trotskist Ernest Mandel heeft Stutje deze keer een vuistdik boek afgeleverd over een van de aartsvaders van de Nederlandse arbeidersbeweging, Ferdinand Domela Nieuwenhuis (1846-1919). Van deze vroege Nederlandse socialist staat in onze hoofdstad een standbeeld. Dat hem die eer te beurt is gevallen, was voor veel van zijn tijdgenoten en geestverwanten niet vreemd. Velen noemden hem in zijn actieve jaren niet voor niets 'us Ferlosser'. Ook ging hij om met de groten van het internationale socialisme, van Karl Marx tot Peter Kropotkin.

In iets meer dan 350 pagina's, verdeeld over 12 hoofdstukken, beschrijft de auteur op chronologische wijze het leven van de man die zijn eigen leven samenvatte als 'Van christen tot anarchist'. De levensbeschrijving staat tegen de achtergrond van het maatschappelijke kader waarbinnen de gewezen dominee zich bewoog. Zo werd hij veroordeeld tot majesteitsschennis wegens een artikel in zijn weekblad *Recht voor Allen*. Hierin stond dat koning Willem III 'zoo weinig van zijn baantje maakt' (p. 116). Ondanks de tenlastelegging van smaad en laster ging het blad door met het telkens weer aangeven wat de koning wekelijks kostte en wat hij de maatschappij opleverde. Het antwoord luidde steevast vier vraagtekens. Domela Nieuwenhuis werd als verantwoordelijke tot een jaar gevangenis veroordeeld. Hij ging er als een trotse Jezus-figuur in en kwam er in 1887 lichamenlijk zwaar aangeslagen uit.

Een voorbeeld van de ideologische worsteling waar Domela Nieuwenhuis mee te maken kreeg, was de ontwikkeling binnen de vroege arbeidersbeweging naar een striktere organisatievorm. De ideeën van zowel Troelstra als Polak waren hem een gruwel. Beiden stonden een bijna militaristische organisatie van respectievelijk de politieke partij en de vakbeweging voor. De man die mede aan de basis had gestaan van de eerste landelijke sociaal-democratische politieke organisatie en de eerste vakcentrale in Nederland voelde zich daarentegen nog steeds vooral thuis bij een federatieve organisatie. Die voorkeur had te maken met zijn keus voor een revolutionaire omwenteling van de maatschappij. De anderen, onderdeel van de internationaal gezien veruit grootste sociaal-democratische stroming, zagen meer heil in een stapsgewijze verbetering van de arbeids- en leefomstandigheden van het volk. Ze deden dat door te pogen van binnenuit invloed uit te oefenen op het regeringsbeleid. Daarin gingen ze heel ver